

Hlava V

„Tato poška tuše se nasývá puty“, pravil muž v pošlácké uniformě potichu, téměř šeptem, a tajemně se odmlčel.

Byl asi tak ke čtyřiceti, ale jeho husté, krátce ostříhané vlasy byly už skoro úplně šedivé. Zato obočí měl černé, velmi huňaté a nad nosem srostlé, což dle lidové pověry jest známkou uhrančivého zraku. Oči měl opravdu zvláštní, ne sice černé, jak mají uhrančivé zraky dle tradice vypadat, ale přesto nápadné. Byly barvy husí modři, veliké a široce rozevřené, jakoby visionářsky zíravé. Jinak byly rysy u pošťákovy obličeje nevýrazné, česky bramborovité, až na dlouhou vystouplou bradu a velké, avšak přilehlé uši, porostlé po okrajích dosti hustým chmýřím. Postavu měl útlou a podle délky paží a nohou, neboť seděl u stolu, se zdál asi prostřední výšky.

Na stole ležela doručovatelova úřední čepice, a stál květovaný kafáč, z něhož její majitel upíjel. Jeho pošlácká brašna stála na podlaze u jeho nohou, jako věrný pes.

Stůl se nacházel v kuchyni poštmistrova domku a Karel Rudolf, jak se doručovatel nazýval, zde besedoval s tetou Žofí, pozorován bedlivým zrakem přemoudřelého žáka Viléma.

Pravíme přemoudřelého, neboť tak ho vnímali dospělí a někdy mu to i říkali *nebuď přemoudřelej*, jakoby šlo o nějakou mravní zvrácenost.

Ve skutečnosti za nic nemohl, tak jako ani za vznik pubescence, v našem geografickém pásmu poněkud předčasný.

Vyrazily se na něm podle všeho nějaké gény, které zdědil spolu se svým příjmením Zurda¹.

Prazurda přišel do Čech nejspíš za prvních Habsburků, nebo později, jako rytíř Fortunin za třicetileté války, ale protože se mu nepodařilo si dostatečně namastit kapsu, nevyznamenal se a tudíž o něm nic nevíme.

Co se týče vlastní přemoudřelosti, patřil Vilém Zurda k oněm nešťastníkům, kteří se zrodili se zbytečně vysokou inteligencí.

Podrobný rozklad a demonstrace by zde byly na místě, a svrbí mi v tomto směru pero, nicméně se chci ovládnout. Zjednodušeně a hodně zhruba si můžeme říci asi toto:

Odhlédnuto od zkušenosti a t.zv. vyzrálosti, kterou se většinou liší i velmi hloupý dospělý od dítěte, měl Vilém Zurda ve svých jedenácti letech inteligenci, odpovídající zhruba úrovni poněkud nadprůměrného dospělého, jaký se může stát mistrem ve fabrice, štajgrem, učitelem obecné školy a při troše štěstí a píce i na vyšších stupních. Lidé s touto úrovní inteligence mohou při dostatečném postrku zabírat schopnějším osobám i skutečná akademická místa, aniž by to řvalo příliš hlasitě.

Dospělý člověk, mající inteligenci jako Zurda v jedenácti, už působí v náhodně vybrané skupině lidí jako chytřejší.

Potlačte však, prosím, hnutí žárlivosti.

Předně může Zurdova inteligence později zase trochu relativně klesnout, t.j. vzhledem k lidem stejného věku, což je docela i dosti pravděpodobné.

¹To jméno totiž, ač dělá dojem dosti český, je vlastně španělské a mělo by se vyslovovat buď latinsko-americky *surda*, či správně kastilsky *thurda*, kde *th* je anglické 'th voiceless', jako ve slovech *thick* & *thin*. Slovo *surda* pak v kastilském jazyce značí levou ruku, čili levačku, moravsky krchňu.

Dále si nesmíme plést inteligenci a tvořivost. Ale i skuteční tvořiví velikáni lidstva různých oborů velmi často chcípali hladem, nebo se aspoň příliš neváleli v penězích, jak nás o tom poučují dějiny věd a uměn. Dopadlo-li to s nimi dobře, většinou se celkovou posicí nelišili od jiných, méně nadaných lidí. Jest však ještě jeden nepříjemný aspekt věci, který se zde pokusíme vylíčit pomocí názorného příkladu, jak nás k tomu vybízí učitel národů. Kdyby si Vilém Zurda zachoval až do dospělosti svou relativní chytrost mezi lidmi stejného věku, byl by v postavení, jehož záviděnlivost je vskutku značně problematická: Vezměme průměrného inteligenta, právě tak schopného bez velkých potíží vystudovat snadnější vysokoškolský obor: sociologii, filosofii, mateřskou řeč a literaturu a podb. V případě píle, postrku atd., může vystudovat např. též medicinu nebo práva. Tato úroveň sice ještě nestačí na theoretickou fysiku nebo egyptologii, ale koho to zajímá? Jednoduchý výpočet, s nímž však nechceme otravovat, nás poučí o některých fascinujících vztazích: Aby se tento standartní průměrný inteligent cítil mezi lidmi stejně, jako dospěvsí Vilém Zurda, kdyby relativně nezhloupl, v normální populaci, musel by být onen průměrný inteligent přesazen do světa, kde by většina lidí byli debilové. Příslušníci místní inteligence by byli většinou moróni. Naši průměrní lidé by byli v tomto světě už elita, s hustotou asi jeden do tisíce, a průměrní inteligenti našeho světa by zde už byli vzácnější než šafrán. Nebylo by s podivem, kdyby našemu průměrnému chytrouši v tomto světě blbů začalo tak zvaně rupat v bedně, čímž lze snadno vysvětlit populární Drydenovo dvojverší.¹

¹ „*Great Wits to Madness are sure near allied,
And thin partitions do their bounds divide.*“

K tomu si račte uvědomit známou zlomyslnost dětí a hlupáků a můžete nahlédnout, že o osud Viléma Zurdy není vlastně moc co stát. Přitom člověk Zurdovy úrovně je vlastně ještě pořád chudák proti Newtonům, Pascalům, Leibnizům, Gaussům, atd. Toto vybočení a výklad jsme se viděli nuceni podniknout, aby se snad někomu Zurdovy úvahy v předchozí kapitole nezdály příliš nedětské.

Poštovní doručovatel, neboli normálně pošťák Karel Rudolf tedy seděl v kuchyni u poštmistra, popíjel kafe a besedoval.

Měl ve zvyku si sem občas po práci zaskočit. Jednak zde byl téměř doma, neboť poštmistr ho občas používal jako jakéhosi pacholka či sluhu na hrubší práce typu štípání dříví nebo skládání uhlí, jednak velice uctíval poštmistrovu ženu Amálii, kterou pokládal za zvláště duchovní a mystickou osobu.

Karel Rudolf, jak lze postřehnouti již z jeho uvedeného výroku, byl totiž jakýsi theosof či necírkevní mystik onoho typu, který plete páté přes deváté a patlá všechny možné víry a filosofie, protože tvrdí, že pravé náboženství jest jedno a jednotlivé existující církve a víry jsou pouze jeho různé manifestace.

Jeho zvláštní, neznělá výslovnost pocházela z toho, že, ač rodilý Čech, ztrávil mládí napřed v pohraničí a pak na učení ve Vídni. Slovem „puty“ mínil probudilou duši mahajánského buddhismu, zvanou *buddhi*.

Vilémovi byl dosti sympatický, protože byl vyučen krejčím a bojoval v legiích na Rusi, čímž se shodoval s Vilémovým zesnulým otcem. Také ho zajímaly pošťákovy mystické názory a zvláštní osobnost a proto mu soustředěně naslouchal.

„Je to pošťák tuše vnytsnýho světla“, kázal pošťák dále, „má ji kášty átept“ (myslel *adept*).

„Je to totes jako v pipli tuch sváty. S ný pocháseji rusné táry, jako je v katechismu die sieben Gaben des Heiligen Geistes — jako vaše pany sestra má vnytšny slovo. To je veliky tar.“ Odmlčel se tajemně a duchovně a mírně pokyvoval.

„Tuchova moc se pute stále stupnovat“, promlouval dále. „Potle mistru pápakála, sly čas už konči. Prsy nastane tuchovy ten. A práfě už sou tocho snámky. Roty se tuchovny lidé, jako vaše pany sestra.“ —

Opět se odmlčel, jakoby čekal, až jeho slova dozní v jakýchsi duchovních skalách. Pak pravil ještě tišším hlasem a s ještě tajemnějším důrazem:

„V lese Rejholci se usatyl átept. Má tuchovný moc. Je ve spojený s jedným mahátmou z Himalaien. Ten jeho usty promloufá intyckym jasykem. Jeho učetnýci to pak vyklátají. Má moc léčený fklátáným rukou a pomoci pylin. Chtel jsem se septat vaši pany sestry, je-li to pravy mistr. Jen tak, na potvrseny vnytšnyho slova. Ale vím, še je.“

„Ale prosím vás, Rudolfe,“ řekla teta Žofie od plotny, kde snad už teď připravovala něco k večeři, „jak to víte, že ten člověk duchovně léčí? Co když je to podvodník.“

„Má tuchovný moc“, řekl pošlák tajemně, „a ta s nej vysašuje. Léči i pochletem. Proč? Protože má vnytšny světlo.“

„Pohledem? — ale prosím vás“, řekla skoliotická hospodyňka skepticky.

„Léčit pohledem je fakt!“, pravil pošlák s hlubokým přesvědčením a téměř normálně hlasitě.

„Ktyš sem pyl na Rusi a ktyš sme tršeli Pajkal proti polševikům, měli jsme tam taky poštu, teta my opsasovali pývalou carskou. A já byl na boště jako u žaltru. Však proto mi pak v civilu dali boštáctvi. A tam pyl jeten chlapec Rus, co nám tahal palíkovou

boštu. A ten měl na čele takovou pulku. A já se mu na tu pulku dýval a týval a pšál sem si, aby zmízla. A vešte si to nepo né, taky še zmízla. To je síla tucha.“

Konversace by asi pokračovala ještě dále, ale do kuchyně vstoupil strýc pošt mistr. Byla totiž hned u hlavního vchodu, zřejmě udělaná z části předsíně a do ostatních částí domu se obvykle vcházelo právě těmito dveřmi.

Pošťák uctivě pozdravil a v duchovním hovoru již nepokračoval. Zdálo se zřejmé, že před pošt mistrem se o duchovních věcech tohoto druhu mluvit ani nesmí, protože by to uráželo jeho katolickou pravověrnost. Řetěz řeči byl proto přerušěn a Karel Rudolf se za chvíli odporoučel.

„A jak to, že ten pošťák říkal, že teta Amálka má vnitřní slovo?“, tázal se Vilém Zurda druhého dne tety Žofky tiše v kuchyni. Amalie, jako vždy, seděla v pokoji s oltářem nad svým vyšíváním.

„Ale,“ usmála se Žofka rozpačitě a zdálo se, že uvažuje, má-li se pustit do řeči — „no, tak abys věděl, já ti to řeknu — máš se to dovědět od cizích — teta Amálka byla v blázinci, víš. Ona byla vždycky taková nábožensky přepjatá, už jako holka. To víš, já jsem jiná. Právě to se strýci na ní líbilo. No, chodil za ní, ale Amálka nevěděla, jestli nemá jít radši do kláštera, víš. Až potom najednou začala Máli říkat, že na ni mluví svatí a Panenka Maria a taky sám Bůh, no mně to už připadalo divné, ale v životopisech svatých takové věci jsou, tak jsem si myslela, že snad — ale ona byla pořád divnější, nemyla se, nečesala, potom už na ni mluvil taky čert — a ten čert, víš, to byl tady místní kaplan, ne páter Andrejsek, ten co tady byl před ním, to byl fešák a

krásně kázal a zpíval, všechny holky po něm byly zblázněné — no ale Amálka, tu to sebralo nejvíc. No, to se pak mášla a mášla, a říkala pořád větší nesmysly, že za ní ten páter v noci leze klíčovou dírkou, a tak, — ale to se ví, že nelez, já jsem s ní spala, tak bych to věděla — a je to nesmysl stejně — no, ale moc jsem se s ní nevyspala, ta vyváděla nejvíc v noci.

My jsme jí chtěli zavolat už dávno doktora, ale pak jsme se jako styděli, protože to bylo z náboženství a tady náš doktor, Dreilicht, je žid, no ale nakonec nic naplat — co ti mám líčit — odvezli ji do Kořán. Dlouho tam byla, asi čtyři roky. No, pak ji snad vyléčili, ale Dreilicht říkal, že jí to muselo samo přejít, že se to léčit neumí — ale to už byla tichá, jako teď, skoro nemluvila, byla pořád nábožná, vyšívala paramenta a tak, copak, to ona umí, to jí jde krásně — no, a tvůj strýc na ni pořád čekal, tak si ji potom vzal, tehdy jsem taky přišla sem k nim, předtím jsem učila na dívčí měšťance, tady v Obrtví, blízko, já jsem odborná učitelka, kreslení a zpěv, — protože Máli už na domácnost nebyla.

No, strýc právě nevěří, že Amálka byla opravdu blázen — on říká, že ty hlasy jsou mystická milost a to s tím čertem ďábelské pokušení — on ti dokonce myslí, že ten páter — páter Olejník — byl opravdu spolčený s ďáblem, víš, on říká, jako tvůj strýc, že v dnešní materialistické době se s tím nedá nic dělat, že ve středověku na to měli lepší názor a smysl, a že takové lidi bez pardónu upalovali — to by se mělo prý zase zavést — že by tomu býval sám nevěřil, že ale od té doby, co poznal Amálčin případ ví, že je to fakt, že prý se s ním v podstatě shoduje i Dr. Švamenberk a to že je vzdělaný a vysoce nadaný pán z nejstarší české šlechty.

Že se říká, že upálení nějakého prý Urbana byla justiční vražda a projev obskurantismu. Ať prý se ti páni podívají na Amálku. To se ví, vykrotí se, řeknou, že blázní.

Kdyby byla blázen, jak by mohla vyšívat tak krásná paramenta a ornáty? Nakonec Olejníka odtud aspoň vyštval, má konexe ve vysokých církevních kruzích. Proto tady náš farář na strýce moc netrpí, ale nemůže právě proto nic dělat. Potom, strejda tady v Ryboví je sloup církve, že. Tak už proto, hlavně dneska, si ho farář musí pěstovat. Pak taky, kdo by hrál na varhany? Já bych sice mohla, ale nedosáhnu dobře na pedál, že jsem zakrnělá. No tak, tak to je s Amálkou.

To ještě všechno poznáš. Ale — to ti povídám — strýcovi ani muk!“

